

2011. március 07. - **A székülők vagy széktartók (jurati assessores) a törvényszékek tagjai voltak, kik a bírák és kapitányok elnöklete alatt ítélték a perekben.**

Számuk már a XVI. században székenként 12 volt, kiket rendszeren egy évre választottak és pedig (1466-tól) 1/3-át az előkelőkből (seniores), 2/3,-át a községből (ex communitate). A XVI. század folyamán azonban a székülöket már az előkelők és a lófők közül választották, a közgyűléseken, majd a gubernium korában a tisztújító ún. marcalis székeken egy-egy évre.

Hivatásuk volt a rendes törvényt napokon a székbíró és hadnagy, később a fő- vagy alkirálybírák elnöklete alatt a szék lakóinak pereiben ítélni. Az 1562.-évi segesvári országgyűlés végzése szerint «mind székekben, mint főszékekben a királybírák, székbírák és székülők minden 15-öd napon széket üljenek, törvényt szolgáltatassanak ... Minden széken 12 főszemélyek legyenek, törvénytudók, istenfélő jámborok, a főnépek és lófők közül, kik megesküdjenek, hogy minden barátságot, gyűlölséget, adományt és jutalmat hátravetvén, az peresek között igaz törvényt szolgáltatnak, kirekesztvén mindeneket az törvénytevő helyről, az dolgokat csendesen, Isten s igazság szerént és lelkiismeretek szerént megítélik.»

Az 1571. évi országgyűlés évenként két törvénykezési terminust állapított meg: Vízkereszt nyolcad-napjától 30 és június 1.-től 30 napot. Az 1607. országgyűlés végzése szerint «a székelységnek terminusa kezdetődvén Vízkereszt nap után 8-ad napon, tartson három hétig.»

Jövedelmük eleinte a bírságok meghatározott részéből állott; a XVIII. század folyamán az állandó törvényszéken némi csekély fizetésük is volt: a főszékeken 200-200 forint. Miklósvár-, Bardócz- és Gyergyószéken 100-100 forint.{60}

A székülők arra tettek hitet, hogy a fejedelem (király) iránt hívek lesznek, a fő- és vicetiszteknek és a szék parancsolatainak engedelmeskednek, a törvények (Tripartitum, Approbata és Compilata) és a szék régi jó bevett szokásai szerint ítélnék, szavaznak, a szavazatokat el nem árulják, semmi újítást be nem hoznak, végrehajtásra küldetvén, «igaz executiot» tesznek stb.

Az 1562.-i segesvári országgyűlés jegyző (notarius) alkalmazását is elrendelte, akik a jegyzőkönyveket vezették, s az írásbeliséget intézték, az idézéseket írták, a perekről könyvet vezettek, s az ítéletekről másolatot adtak a peres feleknek. A XIX. században vice-notariusok is szerepelnek.

A viceszékeknek is voltak jegyzőik. Sőt Aranyosszék 1723-ban az nemesszékekben lévő öt oláh falunak törvényeknek rendetlen és sok akadályokkal teljes folyását látván, ezeknek is rendel «egy értelmes és haza törvényeihez értő Notariust.»

Udvarhelyszék jegyzője 1720-ban és 1843-ban arra esküszik, hogy tisztében és hivatalában igazán és híven eljár, a szék fő- és vicetisztének engedelmeskedik, protocolumára gondot visel, a bírói, törvényszéki szavazatokat igazán jegyzi fel és hirdeti ki, az ítéleteket igazán készíti el.

A XVIII. század elején egy új széktiszttség, a dulló hivatal keletkezett, mely a közigazgatásnak olyan szerve volt, mint a vármegyében a szolgabíró. Minden járásban volt egy, a szék

választotta őket évenként.

Kötelességük volt járásukat havonként bejárni, a gonosztevőket, tolvajokat, orgazdákat, káromkodókat, vérengzőket, erdőpusztítókat, sócsempészeket, paráznákat, kuruzslókat nyomozni és felettes hatóságának, az alkirálybírónak jelenteni. A falusi bírakat és hiteseket ők választották és eskették fel; ezek ítéleteit, számadásait s az adószedést ellenőrizték. Az utak, hidak, szőlőgyepük, akasztófák, pellengérek csináltatása és jókarban tartására, a kocsmárosok, mészárosok mértéke ellenőrzésére stb. gondot viseltek. Pásztorok idejében megfogadása, bitang marhák kikeresése, kémények és kemencék tisztítása, pipás emberek tilos helyeken üldözése az ő gondviselése és ellenőrzése alatt állott. A földesúri székeken jelen kellett lenniük. Jelen lehettek az állandó törvényszék ülésein is. Hivatalos ügyvitelükről az alkirálybírónak negyedévenként jelentést kellett tenniük.

Hivatalos esküje Mária Terézia idejében arra kötelezte, hogy a felség, főkormányshék, fő- és alkirálybíró és a törvényszék reábízott rendeleteit végrehajtja, senkit fő- és vicetisztek híre nélkül nem büntet, a bírságokat híven beszolgáltatja. Később büntet is a törvény szerint, csak a hivatala felett való büntetést terjeszti elő felettes hatóságának. Fő feladata volt a faluk, községeknek javát mindenekben munkálodni s a törvénytelenéseket köztök meg nem szenvedni.

A közigazgatás, törvénykezés s az adóztatás fejlődésével mind több személyzetre lévén a székeknek szüksége: a XVIII. század folyamán újabb tisztségek keletkeztek. Ilyenek voltak az adószedők (exactor), számvevők (perceptor), adókirovók (repartitor); a törvényszékeknél a levéltáros (archivarius), az irattáros (mediastinus), az íródeákok, a porkoláb, aki a székházára s a rabokra felügyelt s a hajdúk, kik a rabokat őrizték. Később a chirurgus, posta, ajtónálló (janitor) stb.

A királyi perceptor Udvarhelyszéken (kit a szék választott s a király megerősített) 1823-ban és 1828-ban arra esküdött, hogy az adót híven vetteti fel és szedi be és adja be. Az adókirovó-biztos ugyanarra eskszik a XVIII-XIX. században.

Udvarhelyszék levéltárosa (1807) arra esküdött, hogy a levéltárra, aktákra, levelekre híven gondot visel, a jegyzőkönyveket rendbe szedi és tartja, a fő- és vicetisztek és jegyző által kikért aktákat térítvény ellenében kiadja és visszateszi, aktákat előljárói híre nélkül ki nem ad, el nem rejt, s a levéltárat rendben tartja, regesztázza stb.

A törvényszék irattárosa (mediastinus) esküformájában az áll, hogy a székházára, kancelláriára felügyel, oda belépni s az iratokhoz hozzányúlni illetékteleneknek meg nem engedi, ítéletek titkait nem kutatja, s annál kevésbé el nem árulja, az iratokat híven megtartja

A nemes szék íródeáki a XIX. század elején arra esküsznek, hogy «mind juridicum, mind egyéb aktákról» híven gondoskodnak, azokat s a jegyzőkönyveket – elvégezvén azokból az expeditiót – a levéltárba beadják; azokból semmit az előljárók híre nélkül ki nem adnak, el nem rejtenek, az ülésekből a szavazatokat ki nem viszik, (ti. az ítéleteket el nem árulják) stb.

Az udvarhelyszéki porkoláb (1816-1838), kit a főkirálybíró nevezett ki, arra esküdött, hogy a

szék házára, vagyonára, a rabokra felügyel, naponként megvizsgálja, a hajdúkkal a rendet fenntartja és fenntartatja.

A hajdúk is esküt tettek kötelességük (a rabok őrzése stb.) pontos teljesítésére.

Dr. Szádeczky Kardoss Lajos